

Тетяна САФОНОВА

аспірантка Національного університету "Львівська політехніка"

ЕКСПОНУВАННЯ В УРБАНІСТИЧНОМУ ДИЗАЙНІ ФРАГМЕНТІВ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК

Анотація. Зроблено аналіз взаємозалежності проектування нових споруд і збереження архітектурних пам'яток, запропоновано альтернативні варіанти вирішення проблеми сучасної забудови на історичній території, розкрито ідеї створення суперсучасного музею експонування в урбаністичному дизайні, звернено увагу щодо напрацьованого досвіду.

Ключові слова: дизайн, експозиція, архітектурна пам'ятка, музеєфікація, урбанізація.

XXI ст. є епохою змін з неконтрольованістю багатьох суспільних процесів, коли в демократичному ладі вільно можемо обирати власну ідеологію, переосмислювати духовні традиції, переоцінювати цінності. Проте завжди треба пам'ятати важливість зв'язку поколінь, збереження досвіду попередників, бо історико-культурна спадщина є джерелом нових ідей, що насичує, надихає на розвиток мистецтва, архітектури кожної епохи. У світовому музеєзнавстві та історичному пам'яткознавстві накопичено значний досвід збереження та експонування і окремих археологічних об'єктів, і комплексів.

На жаль, у нашій країні, ситуація з будівництвом на територіях, де можливо виявити архітектурно-археологічні пам'ятки, тобто фрагменти архітектури, знайдені в процесі розкопок, нагадує колапс пам'ятко-охоронної системи [1, 297-306]. Усе йде до крайнощів, руйнування заради так званого прогресу або відбудова зруйнованих пам'яток, які не мають жодної цінності. Будівництво нових споруд з погляду дизайн-практики рідко передбачає доцільність використання в дизайні міського середовища елементів архітектурної археології. Велика кількість низькоякісних прикладів вирішень проблеми відкриття на місці забудови елементів архітектурно-археологічних пам'яток пояснюється не тільки загальною низькою підготовкою, необізнаністю щодо цієї

теми, недбалістю фахівців, які займаються проектною діяльністю, але й певними принциповими питаннями, які стосуються методів ведення проектною роботи. Адже жодна розповідь, яскрава ілюстрація, реконструкція не можуть справити тих вражень, що виникають при спогляданні незайманих пластів історії з археологічними артефактами, що дбайливо підготовлені для музеєфікації та експозиції [2, 416-431].

Особливу роль в експонуванні фрагментів архітектурних пам'яток у дизайні міського середовища відіграють роботи в галузі теорії архітектурної композиції, принципи організації та планування території туристично-культурних об'єктів для гармонії в загальній композиції стилю міста [3, 112-117], про функціональні атрибуції пам'яток і проблем інтерпретації зашифкованих будівель [4, 80-88].

Провівши аналіз попередніх досліджень у цій галузі, було виділено такі способи проведення послідовності робіт: попередній аналіз місцевості, розкопки, датування, класифікація з урахуванням трьох компонентів: визначення пам'ятки як матеріалізованого носія традиції, визначення духовної та матеріальної цінності, після чого проводиться практична робота для подальшого збереження об'єкта й інтерпретації знахідок.

Новизна роботи полягає в систематизації аналізу взірців методів застосування цього дослідження на практиці та в розкритті альтернативного способу збереження історичних пам'яток. Дослідження ґрунтується на основі великої кількості знайдених архітектурно-археологічних елементів.

Знайшовши пам'ятки архітектурної археології після проведення розкопок, археологи та вчені досліджують їх, надають їм історично-культурні характеристики, визначивши вік, а тоді реставрують, консервують, розміщують для показу [5, 89-99]. Цей варіант експозиції музеєфікованих елементів на місці забудови міст уже неодноразово практикувався у світі, оскільки він не завдає шкоди знайденим елементам архітектурної археології [6, 20-22].

Ми виділили два сучасні способи експозиції фрагментів архітектурних пам'яток у дизайні міського середовища: це поєднання новозбудованої будівлі з елементами, знайденими на

території забудови, та створення підземних музеїв. Саме вони дозволять зберегти пам'ятки, розповідаючи про історію місця їх знайдення, експонування, та не зупинятися на розвитку й розбудові міста, проектуючи сучасні споруди в місцях концентрування пам'яток.

Спосіб поєднання нового і старовинного найяскравіше виражений у проекті дизайнера Пітера Зумзера (Кельн, Німеччина): 2008 р. створив сучасну споруду навколо зруйнованої церкви, від якої залишився фрагмент входу, що й став спільним елементом (іл. 1а,б). Цей метод дозволив авторів проявити свою творчість, застосувати сучасні матеріали, додавши цінності будівлі завдяки її особливості, а саме фрагменту старовинного перспективного порталу, що нагадує історію місця розташування цієї будівлі, приваблюючи заглянути всередину. І ще один, не менш цікавий приклад, це замовлення Роджерсу Стірку на місці старої Арени (Барселона, Іспанія) 2001 р. збудувати торговий центр (іл. 2а,б,в). Дизайнер залишив збережений фасад, створив просторий скляний вхід, а середину оформив у сучасному стилі зі скла й металу, для кафе та магазинів. Додав терасу на даху з красивою панорамою міста та ліфт збоку — у сконструйованій вишці. Таким чином було збережено пам'ятку, виконано завдання з проектування сучасної модерної споруди, що надало їй унікального вигляду.

Щодо підземних музеїв, які репрезентують археологічні нерухомі пам'ятки, залишені на місці їх дослідження, у такому стані як їх вберіг час на момент знайдення набувають у світі все більшої популярності. Підземні музеї саме й покликані зберегти прадавню історію живою, як кажуть науковці, "in situ" — на місці. Адже музей, куди привозять фрагмент пам'ятки, переважно руйнує можливість його повноцінного вивчення більш досконалими методами в майбутньому, а також — і це головне — пам'ятка не відіграватиме суспільно значущої ролі як об'єкт музейного показу, оскільки таким чином знімається її первинна наукова інформація, вибираються рухомі матеріали. Відтак, будь-який археологічний об'єкт використовується лише частково, тому кращий та альтернативний спосіб — це підземні музеї.

У Європі є багато таких прикладів експозицій, які старанно

зберігають і досліджують власну історію, що не заважає будувати нове й сучасне сьогодні. У результаті такого збереження та експонування пам'ятки були врятовані та перетворені на музейні виставки. Архітектурну спадщину в усьому світі вважають не лише науковим і духовним скарбом, але й вагомим туристичним ресурсом. Проте в Україні за роки незалежності було знищено значну кількість історичних пам'яток, понівечені історичні обличчя наших міст.

На увагу заслуговує такий взірець експонування пам'яток у підземному музеї як Музей історії Барселони, що розташований на Королівській площі в середньовічному готичному кварталі ла Рібера (іл. 3а,б). Експозиція розташована прямо під бруківкою площі. Увійшовши до будинку, збудованому у XIV ст., ви спускаєтесь у підвальні приміщення з експозицією фрагментів з життя Римської імперії та королівства вестготів (від I до XIII ст.). Тут спроектовані скляні підлоги, що дозволять вам пройтися над залишками оборонних споруд, будівель простих ремісників, міської лазні, каналізації та водогону тих часів, над головами — фрагменти вцілілих мозаїк і настінного розпису, різьблені деталі культової споруди. Доповнено графічними реконструкціями, макетами або й відеорядом на спеціальних моніторах, що у 3D-форматі подають етапи перебудови окремих об'єктів. У музеї все спрямовано на отримання не лише естетичного захоплення від побаченого, але й всебічної інформації про об'єкти в контексті історії міста.

Але найбільший підземний музей Європи, із сучасною мультимедійною підтримкою експозиції, в Польщі представлений "in situ" у Кракові, на центральній площі міста Ринок Глувний (іл. 4а,б). Головні об'єкти музею добули польські археологи під час розкопок, які розпочалися з ремонту бруківки біля сучасної будівлі. У 2005-2010 рр. вони знайшли безліч цінних і рідкісних пам'яток. Залишки старих світських будівель Кракова, що збереглися під землею разом із середньовічною бруківкою. На території площею 4 тис. м², на глибині 4 м, був відкритий унікальний в експозиційному та пізнавальному сенсі археологічний парк, де є залишки ранньосередньовічного поселення, величезного кладовища та близько 700 предметів повсякденного ужит-

ку. У підземному музеї можна віртуально перевернути сторінки легендарного Кодексу Бехема або розглянути тривимірні голографічні реконструкції приблизно 500 будинків, сліди яких були знайдені під час розкопок. Слід зауважити, що музейна експозиція вражає від перших кроків своєю незвичайністю. Від сучасності тут на вході до експозиції є невисока чорно-дзеркальна стеля та спеціальні прозорі вітрини. Музейна експозиція багата й на інтерактивні атракціони, це, наприклад, можливість віртуально провести власні археологічні дослідження та "відкопані" горщики роздивитись у вітрині поруч. Також можна переглянути відеоролики й про експозиції інших краківських музеїв і визначитись, куди піти далі.

Ці музеї увібрали досвід сучасного європейського музейного будівництва. Відкриття археологів і застосування новітніх технологій не лише розповідають про багатовікові традиції краківських купців, а буквально переносять відвідувачів у часі та просторі, створюють відчуття живого дотику до минулих епох, наближають історію. Такі новітні технології в музеї розширюють пізнавальні межі експозиції, роблять її захопливою та водночас науково-обґрунтованою, вони не лише доповнюють візуальний об'єкт експозиції необхідною інформацією, але й самі стають частиною експозиційного ряду, доповнюючи естетичне сприйняття і поглиблюючи знання. Відвідувач в осередку такої експозиції є не лише пасивним слухачем і споглядачем, він залучається до активних дій.

З викладеного можна зробити висновок, що до постання ідеї такого суперсучасного музею залучена багаторічна праця і досвід широкого кола відомих науковців, різнопрофільних фахівців і організацій, а також значні кошти. За європейськими мірками, на території України є простір і для показу архітектурно-археологічних пам'яток, і для проектування суперсучасних хмарочосів. Проте історична спадщина, яка здобувалася віками, безслідно зникає з міських вулиць назавжди. Тому на теренах нашої держави ця проблема є набагато гострішою ніж у всьому світі, і нам необхідно переймати закордонний досвід у реалізації таких проектів.

1. Лукомський Ю.В., Петрик В.М. Архітектурно-археологічні дослідження втрачених архітектурних об'єктів // Вісник Національного університету "Львівська політехніка": № 674. — Львів, 2010. — С. 297-306. 2. Лукомський Ю. Архітектурно-археологічні дослідження пам'яток монументального будівництва княжого Галича XII — XIII ст. Фортеця: збірник заповідника "Густань": на пошану М. Рожка. — Кн. 1. — Львів: Камула, 2009. — С. 416-431. 3. Воличенко О.В. Принципы организации и планирования территории туристско-культурных объектов // Вестник Кыргызского государственного университета строительства транспорта и архитектуры: Вып. 2 (8). — Бишкек, 2005. — С. 112-117. 4. Зубарь В.М. Интерпретации и датировки латинской надписи из Херсонеса // Вестник древней истории: № 2. — К., 1991. — С. 80-88. 5. Корнієнко В.В. Проблеми музеєфікації пам'яток археології для їх функціонування як туристичних об'єктів // Проблеми археології Середнього Подніпров'я: к 15-летию основания Фастовского государственного краеведческого музея. — К. — Фастов, 2005. — С. 89-99. 6. Graeme Brooker, Sally Stone. Basics interior architecture. Elements/objects. — Switzerland: AVA academia, 2010. — P. 20-22.

Annotation

Tetiana Safonova. Exhibiting in urban design of fragments of architectural monuments. The article is dedicated to the analysis of interdependence of the new public buildings design maintenance of architectural monuments. The alternative variants of decision of problem of modern buildings on historical territory are offered. The ideas of modern museum of exhibiting in the urban design of architectural sights are exposed. Standards are analyzed on the produced experience.

Keywords: design, display, architectural monument, museology, urbanization.

Аннотация

Татьяна Сафонова. Экспонирование в урбанистическом дизайне фрагментов архитектурных достопримечательностей. Сделан анализ взаимозависимости проектирования новых сооружений и сохранение архитектурных достопримечательностей, предложены альтернативные варианты решения проблемы современной застройки на исторической территории, раскрыты идеи создания суперсовременного музея экспонирования в урбанистическом дизайне, обращение внимания относительно наработанного опыта.

Ключевые слова: дизайн, экспозиция, архитектурная достопримечательность, музеєфікація, урбанізація.

1a. Інтер'єр; 1b. Екстер'єр *Пітера Зумзера*. 2008 р., Кельн, Німеччина.
2a,б,в. *Роджерс Стірк*. Арена & торговий центр. 2001 р., Барселона, Іспанія.
3a,б. Підземний музей історії Барселони на Королівській площі.
4a,б. Найбільший підземний музей Європи. 2005 р., Краків, Польща